

Research

РЕКА С ИМЕТО “БЪЛГАРИЯ”

Йордан ТАБОВ

Abstract. In many old books, maps and documents of 17th - 20th c. one can see the name “Bulgarian Morava” for the river, which is known today as “South Morava”. Surprisingly, in several maps from 17th and 18th c. we find another name of the same river - “Bulgaria”. Some fragments of such maps are presented in this article along with the hypothesis that formerly “Bulgaria”, “Morava”, “Golema” (“Great”) etc. are the names of different parts of the present river of Morava.

Keywords: geography, rivers’ names, old maps, Bulgarian Morava

---

Макар и като че ли обречено на забрава, “старото” име на река Южна Морава – “Българска Морава” – все още се среща в стари книги, справочници, географска литература. Знае го и част – като че ли все по-намаляваща – от българската интелигенция. Знаят го без съмнение и

историците, които изучават българската история от XIX век – то присъства в документи, с които работят.

За “Българска Морава” пазят “спомен” географските карти от миналите векове: започвайки от втората половина на XVII в. и до средата на XIX в., свързаното с България име на днешната “Южна Морава” присъства на почти всички достатъчно подробни карти, на които е изобразена самата река. Внимателният им преглед обаче ни поднася една несъмнена изненада: наред с “Българска Морава” като име на реката се използва и названието “България”.

По-надолу са представени фрагменти от 6 карти с реката “България”, като се започне с последната по време на отпечатване и последователно се премине към по-стари и по-стари, до най-старата – от 1687 г.

Предложена е и хипотеза за промените в названията на реките Южна и Велика Морава през XVI-XVIII вв.

1. Карта, съставена след 1770 г.

(Название: “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България”. Автор: Тобиас Конрад Лотер. Печатна)

Да разгледаме фрагмента от картата на **Фиг. 1.1**. На него е представена по-голяма част от басейна на р. Морава. В горния му край виждаме река *Donaui Fl.* – р. Дунав, а приблизително от центъра му “нагоре”, на север, до Дунав, е удебелената линия, изобразяваща *Mogava Fl.* – р. Морава. От центъра надолу – на юг – р. Морава се раздвоява: тя е образувана от сливането на две реки, които на картата са означени като *Mogava sive Bulgaria Fl.* – р. Морава или България (р. Морава, т.е., България) и *Ibar Fl.* – р. Ибар.

Фиг. 1.1. Фрагмент от картата “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България” от Тобиас Конрад Лотер. Реката Ибар отляво и реката “Морава т.е. България” отдясно се сливат и образуват река Морава, която се влива в р. Дунав.

И така, реките Ибар и Морава – т.е. Ибар и България (увеличени фрагменти с надписите на имената им имаме на **Фиг. 1.2 и 1.3**) – се сливат и образуват река Морава (фрагмент с името ѝ е даден на **Фиг. 1.4**).

Река с име Сръбска Морава на картата изобщо липсва. Но името Сръбска Морава присъства на картата – това е название Morava de Servia на друг географски обект (равнина или област) приблизително в центъра на **Фиг. 1.1** и в центъра на **Фиг. 1.2**.

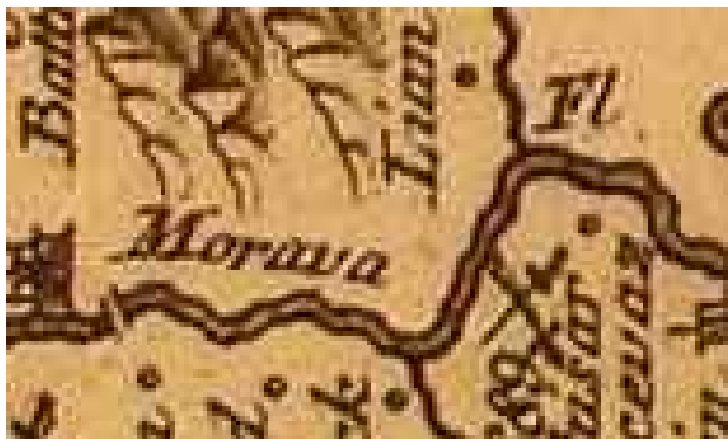

Фиг. 1.2. Увеличен фрагмент от картата “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България” от Тобиас Конрад Лотер. Река Ибар е отляво; точно в център на фрагмента названието Сръбска Морава се отнася не за река, а най-вероятно за равнина.

Фиг. 1.3. Увеличен и завъртян на 90° фрагмент от картата “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България” от Тобиас Конрад Лотер. Покрай реката през средата на

изображението се чете надписът “Morava sive Bulgaria Fl.” (“р. Морава или България” – еквивалентно на “р. Морава, т.е. България”).

Фиг. 1.4. Увеличен и завъртян на 90⁰ фрагмент от картата “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България” от Тобиас Конрад Лотер. Представено е долното течение на река Морава с надписа “Morava Fl.” (“р. Морава”).

Дори да допуснем, че имаме грешка на картографа, който е пренесъл названието “Сръбска Морава” върху град (може би несъществуващ), фактически установяваме липсата на симетрия в участието на “производни” на етнонимите “сърби” и “българи” в образуването на названията на реките, в крайна сметка образуващи р. Морава. Защото по смисъл “България” и “Българска Морава” означават различно отношение на името България към реката: в първия случай самата река е България, а във втория реката е “на България”, “българска”. На “Сръбска Морава”, която е “на Сърбия”, “сръбска” е симетрично названието “Българска Морава”, но не и “България”.

2. Карта от 1745 г.

(Название: “Най-нова карта на кралство Унгария и областите, обединени някога с нея като Трансилвания, Влахия, Молдова, Сърбия, Романия,

България, Бесарабия, Хърватия, Босна, Далмация, Славония, Морлахия и Република Рагуза”. 1745 г. Авторы: Райниер и Джосуа Отенс).

На фрагмента от картата на **Фиг. 2.1** е представена по-голяма част от басейна на р. Морава. По средата на горната част на фрагмента дебела лъкатушеца линия изобразява *Mogava flu.* - р. Морава. Приблизително от центъра надолу – на юг – р. Морава се раздвоява: тя е образувана от сливането на две реки, които на картата са означени като *Vulgaria sive Mogava flu.* – р. България или Морава (р. България, т.е. Морава) и *Ibar flu.* – р. Ибар.

И така, реките Ибар и България – т.е. Ибар и Морава (увеличен фрагмент с надписа на имената “България” и “Морава” имаме на **Фиг. 2.2**) – се сливат и образуват река Морава.

Както и на предишната разгледана карта, река с име Сръбска Морава изобщо липсва, а вместо това Сръбска Морава е название на град *Mogava de Servia* приблизително в центъра на **Фиг. 2.1**.

3. Карта от 1738 г.

(Название: “Нова карта на Босна, Сърбия, България, Романия и Гърция”).

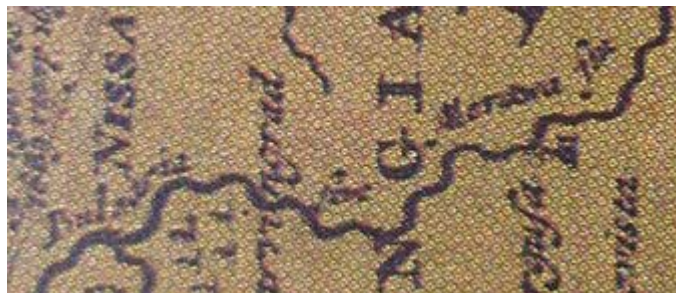
1738 г. Автор Йоханес Рателбанд)

На фрагмента от картата на **Фиг. 3.1** е представена по-голяма част от басейните на две реки, които на картата са означени като *Vulgaria als Mogava fl.* – р. България или Морава (р. България, т.е. Морава) и *Ibar flu* – р. Ибар. От своя страна Ибар е образувана от сливането на реките *Sitniza* (Ситница), *Rasca* (Рашка) и *Pingo* (Пинго).

Фиг. 2.1. Фрагмент от “Най-нова карта на кралство Унгария и областите, обединени някога с нея като Трансилвания, Влахия, Молдова, Сърбия, Романия, България и Бесарабия” от Райниер и Джосуа Отенс. Реката Ибар отляво и реката *Vulgaria sive Morava* – “България т.е. Морава” – отдясно се сливат и образуват река Морава, която се влива в р. Дунав.

Фиг. 2.2. Увеличен и завъртян на на 90⁰ фрагмент от “Най-нова карта на кралство Унгария и областите, обединени някога с нея като Трансилвания, Влахия, Молдова, Сърбия, Романия, България и Бесарабия”. Автори: Райниер и Джосуа Отенс. Покрай линията на

реката се чете надписът “*Bulgaria sive Morava Flu.*” (“р. България или Морава” - еквивалентно на “р. България т.е. Морава”).

Фиг. 3.1. Фрагмент от “Нова карта на Босна, Сърбия, България, Романия и Гърция” от Йоханес Рателбанд. Река Ситница (*Sitniza fl.*), изобразена в горния ляв ъгъл, се слива с р. Рашка (*Rasca Fl.*, долу в ляво) и се образува реката Ибар (*Ibar Fl.*), която минава през град Ибар. В дясната страна на фрагмента покрай линията на река четем надписа *Bulgaria als Morava fl.* (“р. България или Морава”); тази река се слива с река Ибар, образувайки река Морава, чието название е останало извън фрагмента.

Фиг. 3.2. Увеличен и завъртян на на 90⁰ фрагмент от “Нова карта на Босна, Сърбия, България, Романия и Гърция” от Йоханес Рателбанд. Покрай линията на реката се чете надписът “Bulgaria als Morava fl.” (“р. България или Морава” - еквивалентно на “р. България т.е. Морава”).

И така, реките Ибар и България, т.е. Ибар и Морава (увеличен фрагмент с надписа на имената “България” и “Морава” - Bulgaria als Morava fl. - имаме на **Фиг. 3.2**), се сливат и образуват река Морава.

И тук река с име Сръбска Морава липсва, но за разлика от предишните разгледани карти няма и град Morava de Servia, изобщо названието Сръбска Морава не се среща.

4. Карта от 1718 г.

(Название: “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България”. Автор Георг Матеус Зойтер)

Тази карта е много близка до картата “Ново и точно начертание на Трансилвания, Молдавия, Влахия и България” от Тобиас Конрад Лотер,

разгледана в § 1. Това дава възможност да съкратим нашия анализ, като повторим само най-важните детайли.

Фиг. 4.1. Фрагмент от “Нова и акуратна карта на Трансилвания, Молдавия, Влахия, България” с автор Матеус Зойтер (1678-1757). Малко над центъра на картата вляво се чете “Morava de Servia” (“Сръбска Морава”, “Морава на Сърбия”), а покрай левия ръкав на реката отгоре надолу – “Morava sive Bulgaria” (“Морава, т.е. България” – еквивалентно на “Морава или България”); вж. и **Фиг. 4.2.**

И така, реките Ибар и Морава – т.е. Ибар и България (увеличени фрагменти с надписите на имената им имаме на **Фиг. 4.1** и **4.2**) – се сливат и образуват река Морава. На картата те са означени като Ibar Fl. – р. Ибар и Morava sive Bulgaria Fl. – р. Морава или България (р. Морава, т.е. България). И тук река с име Сръбска Морава няма, а вместо него има град Morava de Servia малко над и вляво от центъра на **Фиг. 4.1.**

Фиг. 4.2. Увеличен и завъртян на 90° фрагмент от “Нова и акуратна карта на Трансилвания, Молдавия, Влахия, България” от Матеус Зойтер (1678-1757). Покрай разположения отгоре ръкав на реката се чете “Morava sive Bulgaria” (“Морава, т.е. България” – еквивалентно на “Морава или България”).

И тук е добре да подчертаем липсата на “симетрия” – Сърбия и България се свързани със съответните “Морави” по различен начин.

Написаното на картата “Morava sive Bulgaria” – означава “Морава, т.е. България” и показва, че за М. Зойтер (а вероятно и за повечето от използвалите неговата карта) *тази част на река Морава има две еквивалентни имена: “Морава” и “България”*.

Фактът, че една от големите реки в центъра на Балканите е била наричана “България”, е много важен, затова ще се върнем към него по-надолу.

5. Карта след 1700 г.

(Название: “Нова и точна карта на кралство Унгария”. Автор: Гийом дьо Лил (1675-1726))

Фиг. 5.1. Фрагмент от „Нова и точна карта на кралство Унгария” от Гийом дьо Лил, първа четвърт на XVIII в. Покрай реката отгоре надолу се чете Morava (Морава), след няколко сантиметра *Vulgarie* (България), след това по един от притоците отново *Morava R.* (р. Морава). В същото време малко вляво и над центъра виждаме *Morava de Servia* – Сръбска Морава.

Преминаваме към разглеждане на приятно оцветената “Нова и точна карта на кралство Унгария” (първата четвърт на XVIII в.) на забележителния френски картограф Гийом дьо Лил (1675-1726), който с основание е наричан „баща на съвременната картография”. Дьо Лил е изработил над 100 карти и атласи. За нас е важно да отбележим, че той е познавал перфектно както географията, така и историята на Балканския регион: негово дело са едни от най-забележителните за времето си исторически карти на Византийската империя от епохата на император Константин Багрянородни.

Фиг. 5.2. Завъртян на 90° фрагмент от „Нова и точна карта на кралство Унгария” от Гийом дьо Лил (вижте и Фиг. 5.1). Покрай реката отляво надясно се чете Morava (Морава), след няколко сантиметра Bulgarie (България), след това по един от притоците отново Morava R. (р. Морава).

На **Фиг. 5.1** е представен увеличен фрагмент от „Нова и точна карта на кралство Унгария”, а на **Фиг. 5.2** – друг увеличен фрагмент, който е завъртян на 90°. По средата на картата на **Фиг. 5.1** (и в ляво на **Фиг. 5.2**) покрай реката отгоре надолу се чете Morava (Морава), след няколко сантиметра Bulgarie (България), след това по един от притоците отново Morava R. (р. Морава). Надписът “р. Морава България Морава” дава основание – както и в случаите с предходните карти – “България” да се разбира като име на реката, което е равносилно (макар и различно по смисъл!) на “Морава”.

В същото време малко вляво и над центъра на **Фиг. 5.2** виждаме Morava de Servia – Сръбска Морава. За разлика от някои от предишните карти тук то не е свързано с разположен до него град, а е съгласувано с линията на реката. Затова въпреки че след него няма означението R. за река (може би поради пропуск на гравьора), естествено се възприема за нейно (на реката) име.

Все пак се оказва, че в картата на д-р Лил за “двете Морави” са използвани макар и подобни, но все пак различно “съставени” названия: едното е “Сръбска Морава”, а другото – “Морава България”. Или, другояче казано, връзката на “Сърбия” със “Сръбска Морава” е различна от връзката на “България” с “българската река” Морава.

6. Карта от 1687 г.

(Название: “Карта на Дунав от Белград до Черно море”. Автор: Джакомо Кантели да Виньола)

Фиг. 6.1. Завъртян на 90° увеличен фрагмент от “Карта на Дунав от Белград до Черно море” (1687 г.) от Джакомо Кантели да Виньола. Горедясно покрай очертанието на река четем *Moravia Seruia fl.* (т.е. река Морава Сърбия), а долу вляво - *Moravia Bulgaria fl.* (т.е. река Морава България); вж. и **Фиг. 6.2** и **Фиг. 6.3**.

Това е последната от включените в настоящото изследване карти с “река България”. Три фрагмента от нея са представени на **Фигури 6.1 – 6.3**.

Тук названията на «двете Морави» са *Morava Servia fl.* (т.е. река Морава Сърбия) и *Morava Bulgaria fl.* (т.е. река Морава България). Те дават възможност за различни интерпретации: и като «Сръбска (съответно Българска) Морава», и като «Морава – Сърбия» (съответно «Морава – България»).

Фиг. 6.2. Завъртян на 90° увеличен фрагмент от “Карта на Дунав от Белград до Черно море” от Джакомо Кантели да Виньола. Покрай очертанието на река четем *Morava Bulgaria fl.* (т.е. река Морава България).

Фиг. 6.3. Завъртян на 90° увеличен фрагмент от “Карта на Дунав от Белград до Черно море” от Джакомо Кантели да Виньола. Покрай очертанието на река четем *Morava Servia fl.* (т.е. река Морава Сърбия).

7. Името “Българска Морава” на картите от XVII-XVIII в.

Наред с името “България”, в други географски карти от периода 1650-1750 г. за днешната Южна Морава се среща названието “Българска Морава”. Например такива са картите:

“Владенията на Турската империя в Европа”, 1672 г. Автор: Никола Сансон (баща). Название на Южна Морава: “Morava de Bulgarie”;

“Карта на Македония”, 1689 г. Автор: Джакомо Кантели да Виньола. Название на Южна Морава: “Morava di Bulgaria”;

“България и Романия с част от Македония”, 1689 г. Автор: Джакомо Кантели да Виньола. Название на Южна Морава: “Morava di Bulgaria”;

“Кралство Унгария и владенията, които принадлежат на неговата корона”, 1691 г. Автор: Гийом Сансон. Название на Южна Морава: “Moravia de Bulgari”;

“Карта на Дунав от Виена до Никопол”, 1692 г. Автор: Винченцо Мария Коронели. Название на Южна Морава: “Moravia de Bulgaria, o La Grande Moravia F.” (т.е. р. Българска Морава, или Голяма Морава);

“Карта на Унгария”, 1703 г. Автор: Гийом дьо Лил. Название на Южна Морава: “Morava de Bulgarie”;

“Част от Царство България”, около 1717-1738 г. Анонимна. Название на Южна Морава: “Morava di Bulgaria”.

През втората половина на XVIII в. названието “Българска Морава” измества названието “България” и доминира на географските карти до Първата Световна война, след която е сменено на “Южна Морава”.

8. Българското име в региона на Южна Морава и Вардар

Направеният преглед на данните от старите географски карти показва, че в миналото имената на България и Сърбия са били свързани с имената на реките, известни днес като Южна Морава и Западна Морава. И че връзката на името България с Южна Морава е била по-ясна, по-категорична и по-общоприета сред народите на Европа, отколкото връзката на името на Сърбия със Западна Морава.

Фактът, че *една от големите реки в центъра на Балканския полуостров е била наричана “България”, е много важен* и трябва да се изследва внимателно.

Във връзка с изложеното по-горе се появяват интересни проблеми; ще поставим два от тях.

Първият се отнася за връзката на имената “България” и “българи” с региона на днешните Южна Морава, Вардар и София. От много стари документи се вижда, че “България” и “българи” са били разпространен “етикет” не на източните български земи, както биха очаквали мнозина, а на западните – на региона около днешните Южна Морава, Вардар и София. Ще посочим няколко по-мощабни примера:

1) Названията “България” и “Българска Морава” за една от големите реки на Балканския полуостров;

2) По времето на цар Самуил и през следващия век и половина за византийците “България” е именно регионът на Морава и Вардар; източните български земи са носили други названия – Мизия, Паристрион, Македония. Това е намерило обобщен израз в “Картата на Византийската империя през XI в.” от изтъкнатия специалист-византолог Г. Литаврин; подходящ за случая фрагмент от тази карта е представен на **Фиг. 8.1;**

Фиг. 8.1. Фрагмент от “Карта на Византийската империя през XI в.” от Г. Литаврин. Названието “Болгария” започва западно от Солун и продължава на север покрай линиите, изобразяващи реките Вардар и Морава.

Фиг. 8.2. Фрагмент от картата на Фра Мауро. Тя е ориентирана на юг, т.е. юг е в горната ѝ страна. Р. Дунав на фрагмента е отдолу, а Черно море – отляво. Съседната на Дунав и Черно море територия, която отговаря на днешна североизточна България, е с надпис “Zagora” – Загора. На запад от нея, около София, Видин и приблизително до Морава, е “Bolgaria” – България. Неин западен съсед пък е “Servia” – Сърбия.

Фиг. 8.3. Фрагмент от картата „Описание на Романия (която по-рано се наричаше Тракия) и околните страни – България, Влахия, Сирфия и др.” от атласа *Theatrum Orbis Terrarum* на Абрахам Ортелиус (*Abraham Ortels или Ortelius, 1527-98*).

3) Картата на фра Мауро от средата на XV в., фрагмент от която е представен на **Фиг. 8.2**, показва какви са били названията на големите географско-административни единици на Балканите по онова време. Трябва да се има предвид, че картата не е ориентирана като съвременните карти, а е “обърната” – горе е юг, а долу – север. Непосредствено се вижда, че името България е носила именно територията около София и Видин приблизително до Южна Морава. Източната част на днешна България, приблизително между Искър и Черно море, е с наименование “Загора”;

4) Архиепископията Юстиниана Прима, която представлява местната християнска Църква в района на Вардар, Южна Морава и София, векове наред носи името “Българска”.

Едва ли тази картина е резултат на случайности. Тя очертава първия проблем, който искаме да поставим на вниманието на читателите: *какви са обективните причини, поради които в миналото “България” и “български” са били повече “вардарско-софийско-моравски”, отколкото на другите обитавани от българи територии?* Вероятно отговор на този въпрос би могъл да бъде получен след внимателен преглед на старите исторически сведения и документи.

Вторият проблем е лаконичен: кое от имената на река Южна Морава е по-старо - “България” или “Българска Морава”?

На пръв поглед изглежда, че този въпрос има естествен отговор. Той се базира на това, че на всичките 6 разгледани карти названието “България” е съчетано – макар и по различен начин – с названието Морава. С оглед на това може да се предположи, че не много ясен надпис на карта или в друг текст е бил неправилно разчетен и разбран, поради което е бил и неправилно възпроизведен. Например названието *Morava di Bulgaria* би могло да бъде предадено като *Morava sive Bulgaria*, откъдето да премине в други карти като *Bulgaria sive Morava*.

Такива хипотетични предположения се пораждат от разпространената представа за името „България” – че то винаги е означавало само държава на българите, и следователно не би могло да се отнася за нещо друго, например да бъде топоним (подобни илюзорни представи се разминават с действителността – ще напомним само примера с планината „Вулгара” в централна Гърция). Обаче внимателният анализ на разгледаните шест *карти опровергава горната хипотеза за неправилно разчитане и възпроизвеждане* и показва, че вероятно името “България” за част от реката е по-старо от названието “Българска Морава”.

Ще скицираме накратко съображенията, които водят до такъв извод.

В основата им е наблюдението, че *двете названия “Българска Морава” и “Сръбска Морава” са тясно свързани помежду си*: всъщност всяко от тях предполага наличието на другото. Би могло да се каже, че премахването на едното лишава от основание съществуването на второто. Двете са отпаднали – били са променени през XX век – *едновременно*. Тази съгласуваност на промяната и на двете не е случайна, и по същата логика едва ли би могло да се мисли, че са се появили независимо, без връзка на едното с другото, по различно време.

Сега да предположим, че не много ясен надпис на названието Morava di Bulgaria (или негов еквивалент на друг език) на карта или в друг текст е бил неправилно разчетен и разбран от картограф или гравьор, поради което е бил и неправилно възпроизведен като Morava sive Bulgaria, а след това е преминал в други карти като Bulgaria sive Morava.

На същата карта (или текст), където е било названието Morava di Bulgaria, поради изтъкнатата по-горе връзка би трябвало да имаме и названието Morava di Servia. При случайна техническа грешка в Morava di Bulgaria другото название - Morava di Servia – би следвало да остане без изменение, или в краен случай да претърпи същата или аналогична промяна. Т.е. на картата би трябвало да имаме река с име Morava di Servia, или Morava sive Servia Morava, или Servia sive Morava, или нещо подобно.

На първите четири от представените по-горе шест карти обаче виждаме нещо съвсем друго: съответната река носи името Ибар.

Затова се налага да потърсим *друга хипотеза за произхода на вариантите на имената на днешната Южна Морава*.

Хипотезата, която предлагаме, *взема под внимание преди всичко местните обичаи за названията на реките*: 1) дългите реки имат

различни имена на отделните си части, и 2) имената на отделните части са свързани с имената на селища, край които текат. *Тя е съобразена и с усилията на географите* в миналото да внесат определени правила в оформянето на географската номенклатура.

Съвременните сръбски географски справочници описват река Южна Морава така: Южна Морава извира от Скопска Църна Гора, в днешна Република Македония, северно от нейната столица Скопие. Ключевска и Слатинска река образуват река Голема, която, като премине македонско-сръбската граница, е позната като Биначка Морава. След 49 km Биначка Морава се слива при Буяновац с Прешевска Моравица и останалите 246 km тече като Южна Морава.¹⁾

Това описание е красноречива илюстрация на местната традиция *отделните части на реките да имат свои отделни имена*. Тази традиция е отразена на картата *Romaniae (quae olim Thracia dicta) Vicinorumque regionum, uti Bulgariae, Walachiae, Syrfiae, etc. descriptio* (“Описание на Романия (която по-рано се наричаше Тракия) и околните страни – България, Влахия, Сирфия и др.” от Джакопо Касталди, която през 1584 г. е включена в прочутия атлас *Theatrum Orbis Terrarum* на Абрахам Ортелиус (Abraham Ortelius или Ortelius, 1527-98); подходящ фрагмент е показан на **Фиг. 8.3**. На него виждаме, че река Морава (днес наричана Велика Морава) е образувана от сливането на реките Ибар и Нишава (или Ибар и Топлица).

Така се очертава следната *хипотетична картина за промените в названията на реките Южна и Велика Морава*.

Към XVI в. днешната Велика Морава е била наричана само Морава. Тя се е образувала от сливането на реките Ибар и Нишава. В горното си течение днешна Южна Морава се е наричала Голема, а в долното си течение до сливането си с Нишава се е наричала България.

Това разнообразие от хидроними вероятно е създавало неудобства за географите, затова са били предприети опити за унифициране – чрез

продължаване на името Морава от долната част на реката към горните. Така се е появил вариантът с “Българска Морава” и “Сръбска Морава”, които при сливането си образуват Морава. На картата на Коронели е предложен още един вариант, при който находчиво е използвано името “Голема”. От “Голема” и “Морава” е образувано названието “Голема Морава” – и надписът на картата включва двата варианта: Moravia de Bulgaria, o La Grande Moravia F.” (т.е. р. Българска Морава, или Голяма Морава). Съответно Западна Морава е наречена по аналогичен начин – Малка Морава. Така се получава тройка “естествени” свързани помежду си имена: Морава, Голема Морава и Малка Морава. Вероятно названието “Голема Морава” е индуцирало по-късното “Велика Морава”,

В кръга на тази хипотеза би могло да се предположи, че разгледаните от нас пет карти – без последната, шеста – предлагат още един вариант за “унифициране”, при който името Морава се продължава нагоре, по течението на река “България” и след това до изворите в Скопска Църна Гора. Така се получава една дълга река Морава, от Дунав до Скопска Църна Гора; река Ибър остава неин приток.

Благодарности. Поднасям благодарност на г-н Б. Мерджов за предоставената ми информация.

БЕЛЕЖКИ

1. “Јужна Морава настаје на Скопској Црној Гори, у данашњој републици Македонији, северно од њене престонице Скопје. Токови Кључевске и Слатинске реке стварају реку **Голема**, која је, када пређе македонско-српску границу, позната као Биначка Морава. Након 49 km Биначка Морава се састаје са Прешевском Моравицом код Бујановца и преосталих 246 km тече као Јужна Морава.” (статия

[Јужна Морава](http://sr.wikipedia.org/wiki/Јужна_Морава) в сръбската версия на Википедия:
http://sr.wikipedia.org/wiki/Јужна_Морава)

✉ Professor Jordan Tabov,
Institute of Mathematics and Informatics,
Bulgarian Academy of Sciences,
Sofia, BULGARIA
E-Mail: jordan@tabov.com